

Bijzondere planten in de Duin- en Bollenstreek in 2010-2012

Martien de Graaf & Jelle van Dijk

In 1995 publiceerde onze vereniging het boek "Flora van de Duin- en Bollenstreek". Hierin was een overzicht opgenomen van alle soorten (met hun groeiplaatsen) die tot dan toe in onze regio gevonden waren. In de jaren hierna zorgden wij met enige regelmaat voor aanvullingen op dit overzicht. Deze aanvullingen werden allen in "de Strandloper" opgenomen. De laatste twee overzichten dateren van juni 2008 (Strandloper 40e jaargang nr. 2) en september 2010 (Strandloper 42e jaargang nr. 3).

In die overzichten werd stevast opgemerkt dat veel nieuwe vondsten betrekking hebben op vestigingen in het zogenaamde urbane milieu. Hieronder verstaan we allerlei terreinen in woonwijken, zoals straten, muren, stortplaatsen, bouwterreinen en wegbermen. Na jaren van 'straatinventarisaties' in Amsterdam, publiceerde Ton Denters in 2004 een fraai boekwerkje getiteld "Stadsplanten, veldgids voor de stad". Veel soorten uit dit boek werden een jaar later opgenomen in de 23e druk van "Heukels' Flora van Nederland", de officiële flora van ons land. Natuurlijk werden hierna weer nieuwe soorten in het straatmilieu gevonden die (nog) niet in de Heukels' Flora te vinden zijn. Dat is ook bij enkele soorten uit de volgende bijdrage het geval.

In dit artikel wordt af en toe verwezen naar het floradistrict Hollands Duin. Voor het onderzoek van de wilde flora is ons land ingedeeld in verschillende districten en één daarvan heeft de naam "Hollands Duin", een gebied dat loopt van Monster (ten zuiden van Den Haag) tot IJmuiden met daarbij een flinke strook achterland waarin delen van het Groene Hart en de Haarlemmermeer vallen (zie www.floron.nl). Het is dus een veel groter gebied dan de boswachterij "Hollands Duin" van Staatsbosbeheer.

Nieuw voor de Duin- en Bollenstreek

Kaukasisch vergeet-mij-nietje *Brunnera macrophylla*
Deze plant is afkomstig uit de Kaukasus en begint de laatste jaren vanuit tuinen te verwilderen. De soort wordt nogal eens aangetroffen op vochtige, beschaduwde plaatsen, vaak onder hoge heggen. De plant is 30-50 cm hoog, met kleine, blauwe bloempjes. Kenmerkend zijn de eironde tot niervormige bladeren met hartvormige voet. Het is een vaste plant die bloeit van april tot in juni. In het Floron-district Hollands Duin vond MdG deze soort al in 47 km-hokken. In onze regio werd deze soort in de jaren 2010-2012 in 10 km-hokken aangetroffen, te weten in Hillegom (2011, blok 24-58-14; 2010, blok 25-51-11), Lisse (2010, blok 30-18-14), Noordwijkerhout (2011, blok 24-57-55; 2012, blok 24-57-54), Rijnsburg (2012, blok30-17-31), Sassenheim (2010, blok 30-18-42 en blok 30-18-51) en Voorhout (2011, blok30-17-44; 2012, blok 30-17-45).

Moeraswolfsmelk *Euphorbia palustris*

In juni 2012 vond MdG deze soort langs de grote vijver in de wijk Boechorst van Noordwijk-Binnen (blok 30-17-42). Enkele jaren geleden heeft de gemeente hier oever- en moerasplanten uitgepoot, waarbij onder andere Dotterbloemen en Moerasvarens te zien zijn. Ongetwijfeld is deze wolfsmelksoort toen met dit pakket meegekomen.

Zwaardrus *Juncus ensifolius*

Op dezelfde dag en op dezelfde plaats trof MdG ook enkele planten van de Zwaardrus aan. Deze soort dankt zijn bestaan op deze plaats ongetwijfeld ook aan de eerder genoemde actie van de gemeente. In ons land neemt deze Noord-Amerikaanse soort langzaam toe. Op enkele tientallen plaatsen is deze soort al aangetroffen. Of dit overal met aanplant zoals in Noordwijk heeft te maken, is niet duidelijk.

Tuinkaasjeskruid *Malva sylvestris* (vorm *rosea*)

Deze vorm van het Groot kaasjeskruid (met zeer donkere bloemen) wordt nog niet in Heukels' Flora genoemd, maar wel in het boek van Denters. Reeds tien jaar geleden vond JvD deze tuinplant langs de Vinkenweg bij Rijnsburg. Het Nationaal Herbarium was toen nog niet geïnteresseerd in de registratie van deze planten. In de afgelopen jaren vond MdG dit kaasjeskruid in 22 km-hokken van district Hollands Duin. Hiervan vielen er vijf in onze regio: Lisse (2010, blok 30-18-14), Noordwijkerhout (2010, blok 30-17-14), Noordwijk (2012, blok 30-17-41 en blok 30-17-51) en Voorhout (2012, blok 30-17-45).

Corsicaanse kerstroos *Helleborus lividus subsp. corsicus*

In de vorige aflevering van deze serie (Strandloper, september 2010) wordt Stinkend nieskruid als nieuwe soort voor de regio beschreven. Nadere bestudering van het materiaal maakte echter duidelijk dat het hierbij ging om bovengenoemde soort, die ook met de naam *Helleborus argutifolius* in tuincentra te vinden is.. In 2009 was deze soort dus al bekend in De Zilk (blok 24-58-13) en Voorhout (blok 30-17-45).

Deze forse tuinplant is afkomstig van het eiland Corsica en verwildert vooral in West-Nederland. Vanuit een tuin zaait een plant zich snel uit en kiemplanten worden spoedig tussen de trottoirtegels gevonden. Deze soort wordt 65 cm hoog en geeft al in januari lichtgroene bloemen. In strenge winters kan de plant bevroren. Karakteristiek zijn de grote getande bladeren. In de eerder genoemde boeken komt deze soort nog niet voor. Tot nu trof MdG deze soort in 53 km-hokken van district Hollands Duin aan, waarvan 16 in de Duin- en Bollenstreek (in alle dorpen één of meer vondsten).

Harige ratelaar *Rhynchospora alchorolophus*

De bermen van de randweg bij Voorhout zijn direct na aanleg (omstreeks 1998) door de gemeente ingezaaid met een wilde-bloemen-mengsel. Het is verrassend, hoe bepaalde soorten zich nog jaren weten te handhaven. Onderzoek door JvD in juni 2012 maakte duidelijk dat de duizenden ratelaars langs de wegen vooral betrekking hebben op de Harige ratelaar, een soort die van nature eigenlijk tot Zuid-Limburg beperkt is. Vermoedelijk staan hier dus al enige jaren duizenden Harige ratelaars. In meer recente jaren zijn ook elders in Voorhout bermen met wilde bloemen ingezaaid. Ook op deze plaatsen is de Harige ratelaar een talrijke verschijning.

Grote centaurie *Centaurea scabiosa*

In juni 2012 bleek in de berm van de zuidelijke randweg Voorhout (blok 30-17-55) een flinke groeiplaats van deze soort aanwezig te zijn. Deze zuidelijke soort (in ons land vooral bekend uit Zuid-Limburg) is ongetwijfeld met het gemeentelijke zaai pakket meegekomen.

Grote bevernel *Pimpinella major*

In juni 2012 trof JvD een tiental planten van deze soort aan op de hiervoor genoemde plek langs de zuidelijke randweg van Voorhout. Deze soort, vooral bekend in het rivierengebied, is hier ongetwijfeld ook met gemeentelijke ondersteuning beland. Dat nieuwelingen het hier soms lang uithouden, bewijst de Klavervreter, een zeldzame bremraap, die hier al jaren standhoudt.

Russisch vetkruid *Sedum kamschaticum*

Deze verwilderde tuinplant wordt nog niet genoemd in het boek van Denters en de Heukels' Flora. In de handel wordt deze vetplant aangeduid met *Sedum kamschaticum*, *Sedum ellecombianum* of *Sedum kamschaticum subsp. ellecombianum*. Als Nederlandse naam tref je op het internet de namen Vetkruid of Russisch vetkruid aan.

Het gaat hier om een winterharde, laagblijvende vetplant (5-8 cm hoog) met fraaie gele bloempjes. De planten kunnen zowel op steen als op open grond voorkomen. Dit is vooral goed te zien op kerkhoven (Noordwijk, Noordwijkerhout)! Zoals de wetenschappelijke naam al aangeeft, is deze soort afkomstig uit NO-Azië. In de verslagperiode trof MdG deze soort aan op de volgende plaatsen: Noordwijkerhout (2010, blok 30-17-14; 2011, blok 24-57-55), Noordwijk (2010, blok 30-17-32),

Hillegom (2010, blok 24-58-25), Lisse (2012, blok 30-18-22) en Voorhout (2011, blok 30-17-44; 2012, blok 30-17-45).

Steenrode orchis *Dactylorhiza incarnata subsp. coccinea*

Deze ondersoort van de Vleeskleurige orchis onderscheidt zich door de opvallend gekleurde, donkerrode bloemen en een bloeitijd die enkele weken later valt dan die van de gewone Vleeskleurige orchis. Pas sinds 2003 wordt deze ondersoort, vooral voorkomend in Groot-Brittannië, ook in het Nederlandse kustgebied waargenomen. Sinds 2010 heeft deze orchis zich in het Noordwijkse duingebied gevestigd. Het gaat om slechts 10-20 bloeiende planten.

Nieuw vindplaatsen van zeldzame soorten

Tongvaren *Asplenium scolopendrium*

Nog steeds vinden we nieuwe groeiplaatsen zoals in Noordwijk (Irisplein, blok 30-17-21; Parallelboulevard, blok 30-16-25) en Sassenheim (Teylingerlaan, blok 30-18-41). Aan de andere kant verdwenen er groeiplaatsen zoals in de Noordduinen, aan de Katwijksestraat (Noordwijk-Binnen) en op de muur rond de Algemene Begraafplaats van Noordwijk aan Zee.

Kogelduizendknoop *Persicaria capitata*

In augustus 2011 trof MdG deze soort aan in de Andellaan te N'hout (blok 30-17-14).

Muurzeepkruid *Saponaria ocymoides*

Dit fraaie plantje, bekend uit sommige tuinen, werd in 2000 voor het eerst verwilderd in ons gebied waargenomen (Strandloper 33e jaargang, nr 1). In de jaren 2010-2012 voegde MdG de volgende nieuwe groeiplaatsen toe: Sassenheim (2010, blok 30-18-51), Hillegom (2011, blok 24-58-15), Noordwijkerhout (2010, blok 30-17-25) en Noordwijk (2011, blok 30-16-25).

Maarts viooltje *Viola odorata*

In 2011 bleken tientallen planten van deze soort in de berm van de Herenweg ter hoogte van het sportpark in Noordwijkerhout te staan (blok 24-57-55).

Bonte wikke *Vicia villosa*

In augustus 2012 vond MdG op het terrein van Sint Bavo te N'hout een grote groeiplaats rond een stukje bos (blok 24-57-54).

Brede lathyrus *Lathyrus latifolius*

Deze soort verwildert regelmatig vanuit tuinen in het straatmilieu. De volgende groeiplaatsen werden door MdG genoteerd: Voorhout (2012, blok 30-17-45), Sassenheim (2012, blok 30-18-42) en Noordwijk (2012, blok 30-17-51).

Marjoleinbekje *Chaenorhium organifolium*

Dit nog steeds zeldzame stadsplantje werd door MdG op twee plaatsen in ons werkgebied gevonden: Voorhout

(2011, blok 30-17-44) en Noordwijk (2012, blok 30-17-31).

Klein liefdegras *Eragrostis minor*

Het Straatliefdegras heeft zo langzamerhand alle stoepen en trottoirs in de regio veroverd, maar dat geldt zeker niet voor het Klein liefdegras. Tijdens zijn onderzoek naar de 'straatflora' trof MdG deze soort toch meer aan dan verwacht, namelijk in 19 km-hokken in het studiegebied omschreven in de "Flora van de Duin- en Bollenstreek" uit 1995.

Plat beemdgras *Poa compressa*

Dit grasje trof MdG in juli 2011 aan op enkele plaatsen van het bedrijventerrein 't Heen in Katwijk (blok 30-26-25). In augustus 2012 kon JvD vaststellen dat de groeiplaats bij station Lisse nog steeds bestaat.

Grote windhalm *Apera spica-venti*

In 2012 werd er heel wat grond verplaatst naast de Geversbaan aan de Gooweg (Noordwijk), in verband met de aanleg van een nieuwe watergang. Op het gronddepot was in 2012 veel Windhalm te bewonderen. Of dit gras daar was ingezaaid is niet bekend.

Slaapkamergeluk *Soleirolia soleirolii*

Dit plantje werd door MdG in september 2011 waargenomen in Voorhout (blok 30-17-44). Dit zeldzame plantje is nogal eens te vinden tussen stenen van paden in beschaduwde tuinen.

Peperkers *Lepidium latifolium*

Langs de trekvaart tussen Voorhout en de Postbrug bevindt zich al vele jaren een flinke groeiplaats van de Peperkers. De zichtbaarheid hiervan wordt sterk beïnvloed door het mairegime ter plaatse. Vanaf 2010 groeien ook aan de oostzijde van de weg, dus langs het fietspad, enkele planten (blok 30-17-53). Van de oude groeiplaats, langs de trekvaart bij station Lisse, is al jaren niets meer te zien.

Late stekelnoot *Xanthium strumarium*

In de oudere flora's wordt deze soort Oeverstekelnoot (*Xanthium orientale*) genoemd. Onder die naam werd deze soort reeds eerder voor onze regio genoemd, namelijk in de jaren 1996-1998 in Lisse, Hillegom en Noordwijkerhout. In augustus 2011 vond MdG enkele exemplaren op bedrijventerrein Klei-Oost te Noordwijk (blok 30-27-11).

Mansbloed *Hypericum androsaemum*

In 2003 werd dit struikje voor het eerst verwilderd aangetroffen in Hillegom. Hierna volgden maar weinig nieuwe vondsten. In 2011 trof MdG deze soort aan op het terrein van Willem van den Bergh in Noordwijk (blok 30-16-55).

Venkel *Foeniculum vulgare*

Na de eerste melding in 2005 (Strandloper 39e jaargang, nr 2) vond MdG deze soort in de periode 2010-2012 nog in de km-hokken 30-17-32, 30-17-44, 30-17-45 en 30-17-54. Het gaat hier om verwildering in en buiten tuinen.

Grote waternavel *Hydrocotyle ranunculoides*

In 2010 trof MdG deze soort aan in vaarten bij de Lageweg in Katwijk (blok 30-27-11). In augustus 2012 ontdekte JvD een enorme groeiplaats in de Maandagsche Watering bij Kloosterschuur (blok 30-17-52). Reeds enkele dagen na het doorgeven aan het speciale meldpunt voor deze 'pestsoort' kwam het Hoogheemraadschap de planten verwijderen.

Moeraswespenorchis *Epipactis palustris*

In 2010 ontdekte Herbert Lange een bloeiende plant op het terrein van de Noordwijkse Golfclub (blok 24-57-34). De plant stond op een vrij droge, op het westen gerichte helling. In 2011 vond Mariska de Graaff een groeiplaats met wel 50 ex. langs een waterkant in de wijk Oosthout in Voorhout (blok 30-17-54). Het resultaat van een uitsteekactie elders?

Brede wespenorchis *Epipactis helleborine subsp. helleborine*

In 2012 vond MdG enkele planten op het terrein van Willem van den Bergh (blok 30-16-55) en ook op de vroegere parkeerplaats van het Zilveren Kruis aan de Gooweg (blok 30-17-32).

Bijenorchis *Ophrys apifera*

In 2010 doken negen bloeiende planten op in een wegberm bij N'hout (blok 30-17-14). Deze werden op enkele na uitgestoken! Een jaar later kwamen er nog enkele planten op, die vervolgens allen door een 'liefhebber' werden meegenomen.

Hondskruid *Anacamptus pyramidalis*

Van deze soort is bekend dat ze buiten het bekende gebied in de Coepelduynen (soms meer dan 1000 ex.) zomaar buiten het duingebied kan opduiken. In juli 2010 vond JvD een fors exemplaar in de berm van de N206 bij Ruigenhoek (blok 24-58-31).

Zeewolfsmelk *Euphorbia paralias*

Deze soort is in ons land alleen in de duinen van Voorne overall te vinden. Elders is het een zeldzame soort. In 2010 was een forse plant te bewonderen in de zeereep langs de Wilhelminaboulevard ter hoogte van het Gat van Palace (blok 30-16-25). In 2013 waren hier acht kiemplanten te zien.

Gevlekt longkruid *Pulmonaria officinalis*

In 2011 vond MdG enkele groeiplaatsen in N'hout (blok 30-17-14). Buiten het urbane gebied trof JvD in april 2012 een bloeiende plant aan in het hellingbos langs de Duinweg (blok 24-57-52).

Gele maskerbloem *Mimulus guttatus*

Sinds 2007 is deze fraaie oeverplant te bewonderen langs de watergangen in het Noordwijkse middengebied. Recentelijk is dat ook het geval in de wijk Boechorst. In Voorhout trof MdG in 2011 deze soort aan langs de Schoutenlaan (blok 30-17-45).

Alsemambrosia *Ambrosia artemisiifolia*

Deze 'hooikoortsplant' is af en toe te zien op uiteenlopende plaatsen. Door MdG werden de volgende vindplaatsen toegevoegd: Noordwijk (2010, blok 30-17-41 en blok 30-27-11) en Katwijk (2010, blok 30-26-15).

Zandambrosia *Ambrosia psilostachya*

In 2012 trof MdG deze soort aan tussen straattegels midden in Voorhout (blok 30-17-53). Zandambrosia is talrijk langs enkele wegen aan de noord- en zuidkant van Noordwijk aan Zee.

Bleke morgenster *Tragopogon dubius*

In september 2012 trof MdG meerdere planten aan tussen straattegels in 't Heen te Katwijk (blok 30-26-25).

Duits viltkruid *Filago vulgaris*

In juni 2011 zag MdG in een sterk verwaarloosde tuin in N'hout (blok 30-17-14) vele exemplaren in bloei staan. Andere planten stonden hier niet!

Geel duizendblad *Achillea filipendulina*

Deze bekende tuinplant, die vroeger veel bij Rijnsburg werd gekweekt, prijkte in 2009 op de lijst van nieuwe soorten voor onze regio. In 2010 vond MdG deze soort in Sassenheim (blok 30-17-55). Van een echte opmars is nog geen sprake en in zowel het boek van Denters als in de Heukels' Flora is deze soort nog niet te vinden.

Gevlamde fijnstraal *Conyza bonariensis*

Na de eerste vondst in 2008 is deze soort op nog enkele plekken aangetroffen. Door MdG werden de volgende locaties toegevoegd: Noordwijk (2011, blok 30-16-35; 2012, blok 30-27-11), Rijnsburg (2011, blok 30-27-21; 2012, blok 30-27-22) en Katwijk (2010, blok 30-26-25 en blok 24-58-25).

Hoge fijnstraal *Conyza sumatrensis*

Ook deze soort werd in 2008 en 2009 voor het eerst in onze regio gevonden (meteen al in zes km-hokken). Hierna is deze soort door MdG op nog meer plaatsen gevonden (in 9 km-hokken, gelegen in De Zilk, Hillegom, Noordwijkerhout, Noordwijk, Lisse en Sassenheim).

Franjekelk *Tellima grandiflora*

Na een eerste vondst tussen het plaveisel in Voorhout in 2005, volgde in 2012 een vondst (door MdG) langs een sloot aan de Frank van Borselelaan te Voorhout (blok 30-17-45).

Geelwitte helmbloem *Pseudofumaria alba*

In 2012 vond MdG enkele planten aan de Lageweg in Katwijk (blok 30-26-25).

Ruig klokje *Campanula trachelium*

Tussen de straatstenen van de Willem Wassenaarlaan in Sassenheim (blok 30-18-42) vond MdG in 2012 enkele exemplaren van deze soort.

Voorjaarshelmkruid *Scrophularia vernalis*

In het voorjaar van 2012 vond MdG in 't Heen te Katwijk (blok 30-27-21) enkele bloeiende planten. Deze soort was tot dan toe alleen uit de duinen bekend.

Slijkgroen *Limosella aquatica*

In 1991 en 1992 groeide dit plantje in een droogvallend plasje in het toen nog lang niet volgebouwde bedrijventerrein 't Heen in Katwijk. Verbazingwekkend was het om in de zomer van 2010 te zien dat vrijwel het gehele Weitje van de Blauwe Paal (in de Amsterdamse Waterleidingduinen) door dit zeldzame plantje met een 'groene mantel' overdekt was. Het moet om honderdduizenden plantjes zijn gegaan. Merkwaardig dat in de zomer van 2013 hier niets meer van terug te vinden was!

Donkere ooievaarsbek *Geranium phaeum*

Deze tuinplant verwildert af en toe langs wegen en op ruderaal plaatsen. In 2012 trof JvD een forse plant aan op het uitkijkheuveltje bij natuurgebied "de Watersnip", gelegen bij Klei-Oost (blok 30-27-11).

Wollige munt *Mentha x rotundifolia*

In 2012 groeiden tientallen planten op het eilandje van de waterspeeltuin van Sint Bavo te Noordwijkerhout (blok 24-57-54). Bij de herinrichting van dit eilandje in 2013 is deze groeiplaats geheel verdwenen, evenals de groeiplaats van zo'n 50 Rietorchissen.

foto's Corsicaanse kerstroos en Russisch vetkruid van het internet de andere foto's van Jelle van Dijk.